

Cynulliad Cenedlaethol Cymru

Y Pwyllgor Iechyd a Gwasanaethau Gofal

Ymchwiliad i Sylweddau Seicoweithredol Newydd

Ym mis Medi 2014, dechreuodd y Pwyllgor Iechyd a Gofal Cymdeithasol ystyried sylweddau seicoweithredol newydd. Daeth ymchwiliad y Pwyllgor i ben a chyhoeddwyd **adroddiad** ym mis Mawrth 2015.

Y cefndir

Ymchwiliad i beth oedd hwn?

Mae NPS yn cael eu marchnata'n aml fel cyffuriau cyfreithlon, sy'n fwy diogel na chyffuriau anghyfreithlon, ac sy'n cael eu cynhyrchu mewn labordai a'u gwerthu ar y rhyngwyd neu mewn siopau arbennig ar y stryd fawr ("head shops"). Mae'r ffordd yma o'u marchnata'n gamarweiniol - gall eu sgil effeithiau fod yr un mor ddifrifol â sgil effeithiau cyffuriau anghyfreithlon, ac rydych yr un mor debygol o fynd yn gaeth iddynt. Yn aml iawn, maent yn cynnwys olion sylweddau nad yw'n gyfreithlon eu gwerthu na'u cymryd. Cewch ragor o wybodaeth am NPS, gan gynnwys sut i gael help os ydych wedi'u defnyddio nhw, ar wefan **DAN 24/7**.

Pam benderfynodd y Pwyllgor gynnal yr ymchwiliad hwn?

Penderfynodd y Pwyllgor ymchwilio i'r mater hwn oherwydd bod y nifer sy'n defnyddio NPS wedi codi yng Nghymru, a llefydd eraill, yn ystod y blynyddoedd diwethaf. Bu farw 60 o bobl yng Nghymru a Lloegr yn 2013 oherwydd NPS. Roedd hyn 15 y cant yn uwch na'r flwyddyn flaenorol. Roedd yr Aelodau yn poeni am y niwed y mae NPS yn ei achosi i iechyd pobl ac i'r gymdeithas, ac roeddent am dynnu sylw at y camau ymarferol y mae angen eu cymryd er mwyn i bobl fedru gwneud penderfyniadau gwybodus am ddefnyddio'r sylweddau yma.

Sut aeth y Pwyllgor ati i gasglu sylwadau gan bobl ar gyfer yr ymchwiliad?

Defnyddiodd y Pwyllgor nifer o wahanol ffyrdd o ofyn barn pobl am NPS, gan gynnwys:

- gwahodd pobl i **roi sylwadau ar bapur** (daeth 22 o ymatebion i law, a hefyd 7 darn o dystiolaeth ychwanegol tra oedd yr ymchwiliad yn cael ei gynnal);
- gofyn i'r cyhoedd lenwi holiadur am **NPS** a'u defnydd (aeth 1,072 o bobl o bob rhan o Gymru ati i lenwi'r holiadur);
- gwahodd cynrychiolwyr o'r cyrff a ganlyn i siarad â'r Aelodau mewn **cyfarfodydd swyddogol** yn y Senedd ym Mae Caerdydd:

– **Heddlu Gwent**

– **DrugScope**

– **Sefydliad Angelus**

– **WEDINOS**

– **Cynrychiolwyr y GIG**

– **Cynrychiolwyr**

Ilywodraeth leol Cymru

– **Arolygaeth Carchardai Ei Mawrhydi**

– **Swyddfa Gartref Llywodraeth y DU**

– **Gweinidog Iechyd a Gwasanaethau**

Cymdeithasol Llywodraeth Cymru

Cynhaliwyd grwpiau ffocws hefyd ym Merthyr Tudful a Wrecsam i glywed gan staff rheng flaen yn uniongyrchol, ac aeth aelodau'r Pwyllgor hefyd i ymweld â phrosiect LOTS, Clwb Ieuenctid Forsythia a



DrugAid i siarad â'r rheini sydd wedi defnyddio NPS. Aeth yr aelodau hefyd i bencadlys DAN 24/7, sef llinell gymorth ar gyfer Cymru gyfan i helpu pobl sy'n camdefnyddio sylweddau. Mae **lluniau o Wrecsam a Merthyr, fideos a blog** am yr ymweliadau i gyd wedi'u cyhoeddi i chi eu gweld. Defnyddiodd y Pwyllgor **storify** hefyd roi'r wybodaeth ddiweddaraf am hynt yr ymchwiliad.

Beth ddywedodd pobl wrth y Pwyllgor a beth y mae wedi'i wneud?

Beth ddywedodd pobl wrth y Pwyllgor

Mae angen gwneud mwy i godi ymwybyddiaeth y cyhoedd o'r niwed y mae NPS yn ei wneud i'r rhai sy'n eu defnyddio. Mae'n bosibl gwneud hynny drwy:

- redeg ymgyrchoedd penodol yn y cyfryngau;
- gwella addysg mewn ysgolion;
- codi ymwybyddiaeth rhieni o NPS a'r niwed y gallant ei achosi; a
- gwneud yn siŵr bod staff rheng flaen mewn meysydd fel gofal iechyd, gwasanaethau cymdeithasol a thai, yn gwybod am NPS a'u heffaith bosibl.

Beth ddywedodd y Pwyllgor yn ei adroddiad

Dyma argymhellion y Pwyllgor :

- Dylid ailedrych ar fyrder ar y rhaglen addysg cyffuriau mewn ysgolion i'w gwella ac i sicrhau cysondeb drwy Gymru, ac i wneud yn siŵr bod y rhai sy'n ei chyflwyno wedi cael yr hyfforddiant a'r cymwysterau priodol.
- Mae angen gwneud mwy i addysgu rhieni am NPS, er mwyn iddynt fedru rhoi gwybodaeth gywir i'w plant a'u helpu i wneud penderfyniadau gwybodus. I wneud hyn, mae angen paratoi taflenni, cyrsiau hyfforddi ac ymgyrchoedd cyhoeddus ar gyfer rhieni'n benodol.
- Dylid datblygu rhaglen hyfforddi genedlaethol ar NPS i'r holl staff sy'n darparu gwasanaethau cyhoeddus (e.e. meddygon, nyrsys, yr heddlu, gweithwyr cymdeithasol, swyddogion carchar etc.).

Mae'r term "cyffuriau penfeddwol cyfreithlon" yn gwbl anaddas. Mae'n awgrymu ei bod yn ddiogel ac yn gyfreithlon defnyddio'r cyffuriau hyn. Mewn gwirionedd, maent yn aml yn niweidiol iawn ac yn cynnwys sylweddau anghyfreithlon.

Argymhellodd y Pwyllgor y dylai ymgyrch Llywodraeth Cymru yn 2015 i godi ymwybyddiaeth y cyhoedd o NPS:

- gynnwys gwybodaeth a dargedir at bobl ifanc;
- canolbwyntio'n bennaf ar y cyfryngau ac ysgolion;
- pwysleisio nad yw cyfreithlon yn golygu diogel.

Mae'r Pwyllgor hefyd wedi argymhell y dylai'r rhai sy'n gweithio yn y maes hwn, gan gynnwys y cyfryngau, roi'r gorau i ddefnyddio'r term "cyffuriau penfeddwol cyfreithlon" gan ei fod yn gamarweiniol iawn.

Dylai Llywodraeth y DU, sy'n gyfrifol am y polisi cyffuriau, wahardd cyflenwi NPS, a gwneud y siopau arbennig ar y stryd fawr, a'r stondinau marchnad sy'n eu gwerthu, yn anghyfreithlon. Ni ddylid rhoi record troseddol i'r rhai sy'n eu

Argymhellodd y Pwyllgor y dylai Llywodraeth Cymru annog Llywodraeth y DU i gymryd camau brys i wahardd cyflenwi NPS. Mae'r Pwyllgor wedi pwysleisio, fodd bynnag, na fydd yn bosibl datrys y broblem yn gyfan gwbl drwy newid y gyfraith – mae'r un mor bwysig gwella addysg, codi ymwybyddiaeth a gwella triniaethau i wneud



defnyddio – gallai hynny wneud pethau'n waeth i ddefnyddwyr sy'n ceisio ailafael yn eu bywydau.	yn siŵr bod y nifer sy'n defnyddio NPS yng Nghymru yn gostwng.
Mae nifer y carcharorion sy'n defnyddio NPS yn debygol o fod yn broblem sylweddol yng Nghymru os yw carchardai Cymru yn dilyn y patrwm â carchardai Lloegr.	<p>Argymhellodd y Pwyllgor fod angen i Lywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU wneud mwy i deall:</p> <ul style="list-style-type: none"> – pam mae NPD wedi datblygu'n broblem yng ngharchardai Lloegr; – beth y mae hynny'n debygol o'i olygu i Gymru; – pa gamau y mae angen eu cymryd i fynd i'r afael â'r broblem. <p>Mae'r Pwyllgor wedi argymhell bod carcharorion a staff y carchardai'n cael hyfforddiant penodol am y niwed y mae NPS yn ei achosi.</p>
Nid ydym yn gwybod digon am y nifer sy'n cymryd NPS a'r niwed y gallant ei achosi.	Argymhellodd y Pwyllgor y dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda gwledydd eraill y DU i benderfynu ar y ffordd orau o fesur faint sy'n defnyddio NPS a pha wasanaethau sydd eu hangen i helpu'r rhai sy'n eu defnyddio neu'n ystyried eu defnyddio.
Nid yw'r gwasanaethau sydd ar gael i drin y rhai sy'n defnyddio NPS bob amser yn ddigon hyblyg neu hygyrch.	<p>Argymhellodd y Pwyllgor y dylai Llywodraeth Cymru ystyried sut i addasu'r gwasanaethau presennol i hepu'r rhai sy'n defnyddio NPS. Mae'r Pwyllgor yn meddwl:</p> <ul style="list-style-type: none"> – y dylai hyn gynnwys rhagor o wasanaethau galw heibio; – y byddai'n ddefnyddiol pe bai'n bosibl cynnig gwasanaethau i drin y rhai sy'n defnyddio cyffuriau yn yr un adeilad â gwasanaethau eraill, er mwyn eu gwneud yn fwy hygyrch ac er mwyn lleihau unrhyw stigma sy'n gysylltiedig â'u defnyddio.

Ffeithiau a ffigurau allweddol

<ul style="list-style-type: none"> – 22 ymateb i'r ymgynghoriad – 1072 ymateb i'r arolwg – 8 sesiwn dystiolaeth gyda 23 o dystion – 1 sesiwn frifio ffeithiol gan Heddlu Gwent – 14 argymhelliad yn yr adroddiad 	<ul style="list-style-type: none"> – 2 grŵp ffocws: <ul style="list-style-type: none"> - 20 cyfranogwr yn ne Cymru - 17 cyfranogwr yng ngogledd Cymru – 4 ymweliad rhanbarthol â defnyddwyr a darparwyd gwasanaethau
---	---



Beth sydd wedi digwydd yng Nghymru ers cyhoeddi'r adroddiad?

Ym mis Mai 2015, **ymatebodd Llywodraeth Cymru** i adroddiad y Pwyllgor drwy dderbyn pob un o 14 argymhelliad y Pwyllgor. Llywiodd yr ymateb hwn, ynghyd ag adroddiad y Pwyllgor, **drafodaeth yn y Cyfarfod Llawn ar effaith sylweddau seicoweithredol newydd** a gynhaliwyd yn siambr drafod y Cynulliad ar 13 Mai 2015.

Yn ei hymateb dywedodd y Llywodraeth y byddai'n dwyn ymlaen nifer o argymhellion y Pwyllgor yn ei chynllun cyflawni camddefnyddio sylweddau nesaf, **Gweithio gyda'n gilydd i Leihau Niwed – Cynllun Cyflawni 2016 -18**. Cyhoeddodd y Llywodraeth ei chynllun cyflawni ym mis Ionawr 2016 ar gyfer ymgynghori; bydd yr ymgynghoriad hwn yn para hyd 30 Mawrth 2016.

Beth sydd wedi digwydd ar lefel y DU a'r UE ers cyhoeddi'r adroddiad?

Lefel y DU

Cafodd y Pwyllgor **ymateb cefnogol i'w adroddiad gan Weinidog Atal Troseddau Swyddfa Gartref y DU ar y pryd** ym mis Mawrth 2015. Ar ôl etholiad cyffredinol y DU ym mis Mai 2015, cyflwynwyd Bil newydd yn Senedd y DU i fynd i'r afael â'r mater o sylweddau seicoweithredol newydd. Daeth y Bil hwn yn Ddeddf Sylweddau Seicoweithredol ar ôl derbyn Cydsyniad Brenhinol ar 28 Ionawr 2016. Mae'n cynnwys nifer o ddarpariaethau sy'n berthnasol i Gymru, gan gynnwys:

- ei wneud yn drosedd i gynhyrchu, cyflenwi neu gynnig cyflenwi unrhyw sylwedd seicoweithredol os yw'n debygol y bydd y sylwedd yn cael ei ddefnyddio ar gyfer ei effeithiau seicoweithredol
- rhoi pwerau i'r heddlu i stopio a chwilio unigolion ac eiddo *[dylid nodi na fydd meddu ar sylwedd seicoweithredol yn drosedd, ac eithrio mewn sefydliad cadwraethol e.e. carchar, canolfan troseddwy'r ifanc etc.]*
- diffinio sylwedd seicoweithredol fel "unrhyw sylwedd â'r gallu i gynhyrchu effaith seicoweithredol mewn person sy'n ei gymryd, ac nid yw'r sylwedd a eithrir" *[mae sylweddau a eithrir yn cynnwys: nicotin, alcohol, a chaffein; cynnyrch meddyginiaethol fel y'u diffinnir gan ddeddfwriaeth; a chyffuriau a reolir eisoes gan y Ddeddf Camddefnyddio Cyffuriau 1971]*

Lefel Ewropeaidd

Mae trafodaethau ar y sail ar gyfer darpariaeth UE-gyfan i reoleiddio sylweddau seicoweithredol newydd yn parhau. Mae Llywodraeth y DU yn credu y dylid cadw hyblygrwydd i seneddau a llywodraethau cenedlaethol ymateb i sylweddau newydd pan fyddant yn dod i'r farchnad. Mae'n pryderu y gallai cynigion Ewropeaidd presennol rwystro hyn ac mae'n cyd-drafod gydag aelod-wladwriaethau eraill i newid dull Comisiwn yr UE.

Sut i ddysgu rhagor am y Pwyllgor

I ddysgu rhagor am y Pwyllgor a'i waith, dewch i'r wefan www.cynulliad.cymru/seneddiechyd neu dilynwch [@seneddiechyd](https://twitter.com/seneddiechyd) ar Twitter.

